

Hemşirelik Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Hemşirelik Sürecine İlişkin Bilgi ve Görüşleri (*)

The Knowledge and Views of Fourth Class Nursing School Students about Nursing Process

Merdiye ŞENDİR**, Rengin ACAROĞLU***, Aylin AKTAŞ****

İletişim / Correspondence: Merdiye Şendir Adres / Adress: İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Abide-i Hürriyet Cad. No:49 34381 Şişli, İstanbul Tel: 0212 440 00 00/27119 Fax: 0212 224 49 90 E-mail: msendir@istanbul.edu.tr

ÖZ

Amaç: Çalışma; hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin hemşirelik sürecine ilişkin bilgi ve görüşlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak planlanmıştır.

Yöntem: Çalışmanın örneklemini, bir hemşirelik yüksekokulunun son sınıfında öğrenim gören 109 öğrenci oluşturdu. Araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu ile toplanılan veriler, bilgisayar ortamında yüzdeler ve ortalama hesaplaması kullanılarak değerlendirildi.

Bulgular: Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin; hemşirelik sürecine ilişkin kuramsal ve uygulamalı eğitimlerini yeterli (%53.2) ve önemli (%63.3) bulduğu; ancak %74.3' ünün süreç uygulamalarında dersler arasında farklılıklar deneyimlediği, bu farklılığın da sıklıkla hemşirelik süreci kayıt formlarında (%60.6) ve aşamalarında (%40.4) olduğu saptandı. Öğrencilerin hemşirelik süreci kullanımının gerekliliğine inandığı (%74.3) saptandı. Mezun olduğunda örneklemin yarıdan fazlasının hemşirelik sürecini uygulamak istemelerinin (%65.1) yanı sıra "kliniklerde rutin olarak uygulanabileceği (%33.9)", "bakımda zaman kaybını azaltacağı (%32.1)" ve "hazırlanmasının çok zaman aldığı (%31.2)" ifadelerindeki kararsızlıkları dikkati çekti.

Sonuç: Çalışma bulguları, mezun olma aşamasındaki öğrencilerin hasta bakımının hemşirelik süreci doğrultusunda sunulmasına inandığı ve uygulamak için istekli olduğunu gösterdi.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik süreci, hemşirelik tanuları, hemşirelik öğrencileri.

ABSTRACT

Purpose: It is a descriptive-study which was planned to determine the knowledge and views of fourth class nursing students about the nursing process.

Method: The sample included 109 students who were consisted of fourth class students at a nursing school. The data were collected using a questionnaire developed by the authors. The data were analysed on a computer using demographic statistics such as percent and mean.

Results: Nursing students rated their theoretical and practical education about the nursing process as sufficient (53.2%) and important (63.3%). However 74.3% of students reported that there were differences among courses in application of the nursing process, and these differences were related to the documentation (60.6%) and the phases of the nursing process (40.4%). 74.3% of students reported to believe the importance of using the nursing process. More than the half of sample (65.1%) reported that they are eager to use the nursing process in practice after the graduation, 33.9% of the students stated the nursing process can be used routinely at the clinical field. Nursing students (32.1%) reported that the usage of nursing process will save time and 31.2% of the sample stated that the preparation of the nursing process takes long time.

Conclusion: The study findings show that students who are on the verge of a graduation believe in the importance of using the nursing process in nursing care and are eager to use it in nursing care.

Key Words: Nursing process, nursing diagnosis, nursing students.

*6. Hemşirelik Eğitim Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur (Kapadokya/ Nevşehir, 22-25 Ekim 2008), **Yard. Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, ***Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu, ****Bilim Uzmanı İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

GİRİŞ

Hemşirelik süreci sağlıklı/ hasta bireyin, ailenin ve toplumun bakım gereksinimlerinin/sorunlarının belirlenmesi, gerekli hemşirelik girişimlerinin planlanması, uygulanması ve sonucun değerlendirilmesi aşamalarından oluşan sistemli bir yaklaşımdır (Biol 2004; Eşer ve Dereli 1997; Acaroğlu, Şendir ve Kaya 2008).

Hemşirelik bakımında bilimsel olarak düşünme ve araştırmayı gerektiren sistematik bir yaklaşım olan hemşirelik sürecinin kullanılması ile bireye/aileye ve topluma kapsamlı bakım sağlanabildiği gibi hemşirelik mesleğine de bilimsel bir kimlik kazandırılmış olur. Geleneksel bakım modeli yerine bakımın bireye özgü olarak planlanmasını, uygulanmasını ve değerlendirilmesini sağlayan dinamik bir süreçtir (Eşer ve Dereli 1997).

Günümüzde hemşirelik uygulamasının giderek daha karmaşık, hasta bakımının da daha değişken olması, hemşire eğitimcilerin hasta sorunlarının çözümünde öğrencilere yaratıcı düşünmeyi ve strateji geliştirmeyi öğretmesinin önemini arttırmaktadır (Fonteyn ve Cooper 1994; Taylor, Lillis ve Lemone 2001).

Hemşireliğin geliştiği ülkelerde hemşirelik eğitimi, uygulamaları ve değerlendirmeleri hemşirelik süreci temel alınarak yapılmakta (Eşer ve Dereli 1997); öğrencilerin hasta sorunlarını tanılaması ve bu sorunların çözümüne yönelik bir plan geliştirebilmesi için birincil bir araç olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde de hemşirelik eğitiminde bir eğitim aracı olarak kullanılan hemşirelik süreci yöntemi, sağlık bakımı hizmeti sunan kurumlarda da gittikçe yaygınlaşmaktadır.

Hemşirelik bakımında, bilimsel bir sorun çözümü yöntemi olan hemşirelik sürecinin kullanılması için gerekli bilgi ve beceriler hemşirelik eğitiminde kazanılır. Öğrencilerin kazandıkları bilgi ve becerileri meslek yaşamlarında da kullanmaları beklenir (Eşer ve Dereli 1997).

Ancak yapılan çalışmalarda, hemşirelik süreci eğitimi alan öğrencilerin bakım planını hazırlamakta güçlük çektiklerini, daha da düşündürücü yönü ile planı uygulama aşamasına getiremedikleri bildirilmektedir (Güner ve Terakye 2000). Bu durum verilen eğitimin, bu amacı yeterince gerçekleştiremediğini düşündürmektedir. Eğitimlerinde, hemşirelik süreciyle çalışmayı öğrenmeden ve süreçle çalışmanın önemini kavrayamadan mezun olan öğrenciler, mezun olduklarında da hemşirelik sürecini kullanmamakta ve kullanmak için de direnç göstermektedirler (Güner ve Terakye 2000).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı ve Türü

Çalışma; birer hemşire adayı olan hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin, hemşirelik sürecine ilişkin bilgi ve görüşlerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak planlandı ve gerçekleştirildi. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların hemşirelik sürecine ilişkin eğitim programlarının planlanması ve uygulanmasına rehber olacağı düşünüldü.

Araştırma Soruları

Çalışmayı yönlendiren araştırma soruları;

- Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin, hemşirelik süreci uygulamasına ilişkin bilgileri nelerdir?
- Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin, hemşirelik süreci uygulamasına ilişkin görüşleri nelerdir?

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 2007- 2008 eğitim öğretim yılı bahar döneminde bir hemşirelik yüksekokulunun son sınıfında eğitim gören öğrenciler, örneklemini ise çalışmanın amacı açıklandıktan sonra çalışmaya katılım için gönüllü olan 109 öğrenci oluşturdu. Bu öğrencilerin, hemşirelik sürecinin kuramsal ve uygulanmasına yönelik birikimlerinin araştırma verilerinin toplanmasına uygun kaynak oluşturacağı düşünüldü.

Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çalışma verileri araştırmacılar tarafından literatür rehberliğinde geliştirilen ve toplam 38 sorudan oluşan bir anket formu ile toplandı. Anket formunun birinci bölümünde öğrencilerin bireysel özelliklerine ve hemşirelik süreci eğitim deneyimlerine ilişkin sorular (12 soru); ikinci bölümünde ise hemşirelik süreci hakkındaki bilgi ve görüşlerine yönelik sorular (26 soru) bulunmaktadır.

Verilerin toplanması için Hemşirelik Yüksekokulu'nun Etik Kurulu'ndan izin alındı ve araştırmanın amaçları öğrencilere açıklandıktan sonra çalışmaya katılmada gönüllülük ilkesine dikkat edildi.

Veriler, bilgisayar ortamında yüzdeler dağılımları ve ortalama hesaplaması kullanılarak değerlendirildi.

BULGULAR

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaş ortalamasının 22.35 ± 1.11 yıl (20-25) ve öğrencilerin % 99'unun kız öğrenciler olduğu saptandı. Hemşire/ hemşire öğrenci olarak çalıştığını bildiren (%27.5) öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%63.3) 1- 3 yıl arasında çalıştığı görüldü.

Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin % 53.2'sinin hemşirelik sürecine ilişkin kuramsal ve uygulamalı eğitimlerini yeterli bulduğu, % 63.3'ünün klinik uygulamalı tüm derslerde bu konuyu aynı önemde gördüğü, % 47.7'sinin ise bu derslerde hemşirelik sürecinin kuramsal bilgisi ile uygulaması arasında ilişki kurabildiği belirlendi (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelik Süreci Eğitim Deneyimlerine İlişkin Görüşleri

	n	%
Hemşirelik süreci kuramsal ve uygulama eğitimini yeterli bulma durumu		
Evet	58	53.2
Hayır	30	27.5
Kararsızım	21	19.3
Hemşirelik sürecinin aynı önemde işleme durumu		
Evet	69	63.3
Hayır	24	22.0
Kararsızım	16	14.7
Hemşirelik süreci kuramsal bilgisi ve uygulaması arasında ilişki düşünme durumu		
Evet	52	47.7
Hayır	28	25.7
Kararsızım	29	26.6
Hemşirelik süreci uygulamalarınızda farklılık olduğunu düşünme durumu		
Evet	81	74.3
Hayır	17	15.6
Kararsızım	11	10.1
Farklılık deneyimine ilişkin görüşler*		
a.Farklı hemşirelik süreci formlarının kullanılması,	66	60.6
b.Bireye ait sorunlarının ifade edilmesinde ortak dil kullanılmaması (tıbbi tanıların, fizyopatolojik değişimlerin kullanılması vb.)	32	29.4
c.Farklı Hemşirelik süreci aşamalarının uygulanması,	44	40.4
d.Hemşirelik tanıların farklı formüle edilmesi (Hemşirelik Tanılarının belirti, bulgu ve etiyolojik faktörler/risk faktörleri ile birlikte ifade edilmemesi),	42	38.5
e.Ulaşılabilir amaç / beklenen hasta sonuçlarının belirlenmemesi,	31	28.4
f.Hemşirelik girişimlerinin bireye özgü belirlenmemesi,	11	10.1
g.Kliniklerdeki standart bakım planlarının (hemşirelik tanıları ve girişimlerinin yazılı olduğu) kullanılması	16	14.7

*Birden çok seçenek işaretlenmiştir.

Çalışmada, öğrencilerin % 74.3'ünün süreç uygulamalarında dersler arasında farklılıklar deneyimlediği, bu farklılığın da sıklıkla hemşirelik süreci formlarında (% 60.6) ve aşamalarında (% 40.4) olduğu görüldü. Hemşirelik Sürecini uygularken, öğrencilerin en fazla zorlandıkları adımların sırasıyla tanılama ve planlama aşamasındaki “uygun hemşirelik girişimlerinin belirlenmesi” olduğu saptandı.

Öğrencilerin, hemşirelik süreci yönteminin yararlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; tamamına yakın kısmının (%91.7) “**hemşirelik sürecinin yasal ve etik bir doküman**” olduğuna

inandığı; daha sonra ise (% 86.2 oranıyla) **“hasta bakımında öncelikleri saptama olanağı verdiği”, “hemşirenin planlı ve amaca yönelik çalışmasını sağladığı”** ve **“eğitim/ araştırma**

“için yazılı kaynak” oluşturduğuna yönelik görüşlere sahip olduğu görüldü. **“Hemşirenin bağımsız işlevlerini arttırır”** görüşüne katılım % 73.4 oranında idi (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Hemşirelik Sürecine İlişkin Bilgi ve Görüşleri

	Evet		Hayır		Kararsızım	
	n	%	n	%	n	%
1.Bilimsel bir sorun çözümlene yöntemidir.	84	77.1	11	10.1	14	12.8
2. Hemşireye eleştirel düşünme alışkanlığı kazandırır.	85	78.0	10	9.2	14	12.8
3. Hemşirenin bağımsız işlevlerini arttırır.	80	73.4	12	11.0	17	15.6
4. Hemşirelik uygulamalarının yapıldığı hemşirelik hizmetlerinin her alanında kullanılabilir.	68	62.4	15	13.8	26	23.9
5. Birey-hemşire arasındaki iletişimin sürekliliğini sağlar.	82	75.2	8	7.3	19	17.4
6. Hemşireler ve diğer sağlık disiplinleri arasında iletişim ve işbirliği sağlar.	61	56.0	23	21.1	25	22.9
7. Bakımı, bireyin gereksinimlerine göre bütüncül bakış açısı ile sunmayı sağlar.	88	80.7	11	10.1	10	9.2
8. Hemşireye kuramsal bilgisini uygulama olanağı sağlar.	89	81.7	7	6.4	13	11.9
9. Hemşireliğe bilimsel bir kimlik kazandırır.	83	76.1	16	14.7	10	9.2
10. Hemşirelik bakımında evrenselliği sağlar.	84	77.1	13	11.9	12	11.0
11. Hasta bakımında öncelikleri saptama olanağı verir.	94	86.2	8	7.3	7	6.4
12.Bakım ile ilişkili kanıtlar sağlayarak hasta bakımın niteliğini arttırır.	92	84.4	6	5.5	11	10.1
13.Hemşirenin planlı ve amaca yönelik çalışmasını sağlar.	94	86.2	7	6.4	8	7.3
14.Eğitim/ araştırma için yazılı kaynak oluşturur.	94	86.2	5	4.6	10	9.2
15. Hemşirelik süreci bakımda zaman kaybını azaltır.	56	51.4	18	16.5	35	32.1
16.Hemşirelik süreci bakımda işgücü /enerji kaybını azaltır.	67	61.5	14	12.8	28	25.7
17. Yasal ve etik dokümanları sağlar.	100	91.7	5	4.6	4	3.7
18.Hemşirelik sürecinin lisans mezunları tarafından uygulanması gerekir.	74	67.9	18	16.5	17	15.6
19. Hemşirelik sürecinin hazırlanması çok zaman alır.	47	43.1	28	25.7	34	31.2
20. Hemşirelik süreci çok yazı yazmayı ve form doldurmayı gerektirir.	59	54.1	23	21.1	27	24.8
21. Hemşirelerin hemşirelik süreci uygulamak için yeterli zamanları yoktur.	59	54.1	23	21.1	27	24.8
22. Hemşirelik sürecinin kliniklerde rutin olarak uygulanması mümkündür.	41	37.6	31	28.4	37	33.9
23. Hemşirelik sürecini uygulamak için aldığım eğitim yeterlidir.	83	76.1	8	7.3	18	16.5
24. Hemşirelik sürecinin gerekliliğine inanıyorum.	81	74.3	8	7.3	20	18.3
25. Mezun olduğumda hemşirelik sürecini uygulamak isterim.	71	65.1	11	10.1	27	24.8
26. Hemşirelik sürecini uygulamak için kendimi hazır hissediyorum.	66	60.6	14	12.8	29	26.6

Hemşirelik sürecinin hasta bakım kalitesini etkilediğine ilişkin **“bakım ile ilişkili kanıtlar sağlayarak hasta bakımın niteliğini artırır”** görüşüne öğrencilerin % 84.4 ’ünün, **“hemşireye kuramsal bilgisini uygulama olanağı sağlar”** görüşüne % 81.7’sinin ve **“bakımı, bireyin gereksinimlerine göre bütüncül bakış açısı ile sunmayı sağlar”** görüşüne de öğrencilerin % 80.7 sinin katıldığı görüldü.

Öğrencilerin, % 77.1 ’inin hemşirelik sürecini **“bilimsel bir sorun çözümü yaklaşımı”** olarak düşündüğü, yine benzer bir oranın (%78) da “hemşireye eleştirel düşünme alışkanlığı kazandırır” görüşünde olduğu belirlendi. **“Birey-hemşire arasındaki iletişimin sürekliliğini sağlar”** (%75.2) görüşüne katılımının yüksek olmasına karşın **“hemşireler ve diğer sağlık disiplinleri arasında iletişim ve işbirliği sağlar”** (%56) görüşünün daha az benimsendiği belirlendi.

Öğrencilerin, klinik uygulamalarındaki gözlem ve deneyimleri sonucunda **“hemşirelik süreci çok yazı yazmayı ve form doldurmayı gerektirir”** (%54.1) ve **“hemşirelerin hemşirelik süreci uygulamak için yeterli zamanları yoktur”** (%54.1) gibi olumsuz görüşlere katılımları orta düzeyli idi. Bununla birlikte **“hemşirelik süreci bakımda işgücü /enerji kaybını azaltır”** (%61.5) ve **“hemşirelik süreci bakımda zaman kaybını azaltır”** (%51.4), **“hemşirelik sürecinin hazırlanması çok zaman alır”** (%43.1) görüşlerine katılımlarının birbirini desteklediği dikkati çekti.

Öğrencilerin **“hemşirelik bakımında evrenselliği sağlar”** (%77.1), **“hemşirelik uygulamalarının yapıldığı hemşirelik hizmetlerinin her alanında kullanılabilir”** (%62.4), **“lisans mezunları tarafından uygulanması gerekir”** görüşlerine katılım oranlarının (% 67.9) yüksek olduğu görüldü.

Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinden oluşan örneklemin; % 74.3 ’ünün **“hemşirelik süreci gerekliliğine inanmaları”**, % 65.1 inin **“hemşirelik sürecini uygulamak istemesi”**

ve % 60.6’sının **“kendisini hemşirelik uygulaması için hazır hissetmesi”** geleceğin hemşirelerinin hemşirelik sürecine ilişkin eğitimlerinin yeterli ve görüşlerinin olumlu olduğunu düşündürdü. Ancak diğer taraftan öğrencilerin, **“hemşirelik sürecinin kliniklerde rutin olarak uygulanması mümkündür”** (%33.9) ifadesine kararlı kalmaları dikkat çekici idi.

TARTIŞMA

Çalışmaya katılan öğrencilerin bireysel özellikleri, hemşirelik yüksekokulu son sınıfına devam eden öğrencilerin profilini yansıtan homojen bir dağılım göstermiş ve bu nedenle karşılaştırma yapılmamıştır.

Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencileri; hemşirelik sürecine ilişkin kuramsal ve uygulamalı eğitimlerini yeterli (%53.2) bulduğu, tüm klinik uygulamalı derslerde bu konuyu aynı önemde gördüğü (%63.3) saptanmıştır. Yalnızca öğrencilerin yarısına yakın kısmı (%47.7) hemşirelik sürecinin kuramsal bilgisi ve uygulaması arasında ilişki kurabildiğini bildirmiştir. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin, % 65.2’ si müfredat programında yer alan hemşirelik sürecine ilişkin kapsamın yeterli olduğunu ve %56.7’ si teori ile uygulama arasında ilişki kurabildiklerini ifade etmiştir (Karagözoğlu, Aytaş ve Tosgun 2007). Bu sonuç öğrencilerin aldıkları eğitimleri doğrultusunda hemşirelik sürecini klinik alanda uygulama fırsatlarının yetersiz olmasının nedeni olarak düşünülebilir.

Çalışmamızda hemşirelik sürecini uygularken öğrencilerin en çok güçlük yaşadıkları adımların sırasıyla tanılama ve planlama aşamasındaki **“hemşirelik girişimlerinin belirlenmesi”** bölümü olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu diğer aşamalara göre değerlendirme aşamasının daha kolay olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmada öğrencilerin süreç uygulamalarında dersler arasında (%74.3) farklılıklar deneyimlediği, bu farklılığın da sıklıkla hemşirelik süre-

ci kayıt formlarında (% 60.6) ve aşamalarında (% 40.4) olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın bu sonuçları Güner ve Terakye (2000) ile Çiftçi, Teber, Karancı, Tuğrul ve Demirkıran (2006) ve Bayram ve ark.'larının (2007) öğrenci hemşirelerle yaptıkları araştırma sonuçlarına benzer olmakla birlikte; derslerin kendine özgü içerikleri doğrultusunda hemşirelik süreci formlarında uyarlamalar yapıldığı düşünülmüştür. Hemşirelik sürecinde tanılama ve hemşirelik girişimlerinin belirlenmesinde güçlük yaşayan öğrencilerin, çeşitli vaka/senaryo çalışmaları ile uygulama fırsatlarının geliştirilmesi düşünülebilir.

Öğrenciler, “hemşirelik sürecinin yasal ve etik bir doküman olması” (%91.7), “hasta bakımında öncelikleri saptama olanağı vermesi”(%86.2), “hemşirenin planlı ve amaca yönelik çalışmasını sağlaması” (%86.2), “eğitim/ araştırma için yazılı kaynak” (%86.2) olması ve “hemşirenin bağımsız işlevlerini arttırması” (%73.4) gibi hemşirelik süreci yönteminin yararlarına ilişkin görüşlere yüksek oranlarda katıldığı saptanmıştır. Bu bulgular Eşer ve Dereli' nin (1997) öğrenci hemşirelerle yaptıkları çalışmanın sonucu ile uygunluk göstermiştir.

Yine hemşirelik sürecinin hasta bakım kalitesini etkilediğine ilişkin “bakım ile ilişkili kanıtlar sağlayarak hasta bakımın niteliğini arttırır” (%84.4), “hemşireye kuramsal bilgisini uygulama olanağı sağlar” (%81.7) ve “bakımı, bireyin gereksinimlerine göre bütüncül bakış açısı ile sunmayı sağlar” (%80.7) görüşlerinin öğrenciler tarafından yüksek oranlarda benimsendiği görülmüştür. Bu bulgu hemşirelik öğrencilerinin, gelecek mesleki yaşamlarında bilimsel sorun çözümüleme yöntemi olan hemşirelik sürecini bakımda kullanmaları adına önemli bulunmuştur. Hemşirelik uygulamalarında hemşirelik sürecinin kullanılması, sağlıklı/ hasta birey ve ailenin gereksinimleri doğrultusunda sunulan bakımı bireyselleştirerek bakımın kalitesini yükseltir (Birol 2004; Lee ve Brysiewicz 2008). Ka-

ragözoğlu ve ark.'larının (2007) çalışmasında öğrencilerin çoğu (%64.8) “hemşirelik sürecinin amacının kaliteli ve bireye özgü bakım olduğunu” ifade etmişlerdir. Axelson, Björvell ve Mattiasson' nun (2006) hemşirelerle yaptıkları kalitatif çalışmada da; hemşirelik süreci ile bireyin bakıma katılımının arttırılması, bireysel ve bütüncül bakımın sağlanması, bağımsız hemşirelik girişimlerinin seçilmesi, bakımın devamlılığının ve değerlendirilmesinin sağlanması ve profesyonel bilginin arttırılması gibi sonuçların elde edilmesi çalışma bulgularımızı desteklemektedir.

Çalışmamızda; öğrencilerin çoğunluğunun hemşirelik sürecinin, bilimsel bir sorun çözümüleme yaklaşımı olması (%77.1) ve hemşireye eleştirel düşünme alışkanlığı kazandırması (%78) gibi özelliklerine katıldığı saptanmıştır. Tayvan'da 114 hemşire öğrenci ile yapılan bir çalışmada; hemşirelik sürecine sorun çözme yöntemlerinin entegre edilmesi ile öğrencilerin hemşirelik süreci kayıtlarında sorun çözme yeteneklerinin geliştiğinin gösterilmesi bu görüşleri desteklemektedir (Wang, Kao Lo ve Ku 2004).

Öğrenciler, hemşirelik sürecinin “birey-hemşire arasındaki iletişimin sürekliliğini sağlamada” (%75.2) etkili olduğunu düşünürken “hemşireler ve diğer sağlık disiplinleri arasında iletişim ve işbirliğini sağladığı” (%56) görüşüne katılımlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Hemşirelik sürecinin, birey /toplumun gereksinimlerinin sağlanması, bilgi birikiminin artması, yasal desteğin sağlanması, hasta bakım kalitesinin arttırılması ile hemşireler arasında iş doyumunu arttırarak profesyonelleşmeyi sağlayacağı bilinmektedir. Ayrıca literatürde hemşirelerin günlük uygulamalarında hemşirelik sürecini bir iletişim ve işbirliği aracı olarak kullanmalarının hemşireleri bakım sorumluluklarını zenginleştirmeye yönlendireceği; psikolojik, profesyonel gelişim ve doyum için fırsat sağlayacağı gibi yararları vurgulanmıştır (Michalopoulos ve Michalopoulos 2006).

Öğrencilerin klinik uygulamalarındaki hemşirelik sürecine ilişkin gözlem ve deneyimleri sonucu “hemşirelik süreci çok yazı yazmayı ve form doldurmayı gerektirir (%54.1)” ve “hemşirelerin hemşirelik süreci uygulamak için yeterli zamanları yoktur (%54.1)”, “hemşirelik süreci bakımda işgücü/ enerji kaybını azaltır (% 61.5)”, “hemşirelik süreci bakımda zaman kaybını azaltır (% 51.4)” ve “hemşirelik sürecinin hazırlanması çok zaman alır (%43.1)” gibi hemşirelik süreci ve zaman faktörü ilişkisini dikkate alan görüşleri benzer bulunmuştur.

Hemşirelik kayıtları, hemşirelik süreci aşamalarına ilişkin bilgileri içerir. Hemşirelik kayıtlarının önemi, hasta bakımı sonuçlarına temellenen sağlık bakımı hizmetlerinin kalitesinin bir göstergesi olarak giderek artmaktadır. Bununla birlikte Kim ve Park (2005) kayıtların, hemşireliğin etkinliğini ve hemşirenin gerçekte yaptığı işleri yansıtmadığını gösteren çalışmalar olduğuna dikkat çekmiştir.

Martin ve ark.’ları (1994), hemşirelerle yaptıkları çalışmalarında zaman yetersizliğinin, hemşirelik süreci kullanımının sıklıkla belirtilen engelleyicisi olduğunu bildirmişlerdir. Benzer şekilde Kim ve Park (2005) da hemşirelerle yaptıkları çalışmanın sonucunda hemşirelik hasta bakım sonuçlarının değerlendirmesinin ve dokümantasyonun önündeki en önemli engellerin zaman yokluğu ve bilgi eksikliği olduğunu belirtmişlerdir.

Literatürde başlangıçta hemşirelik süreci yöntemine uyum sağlamanın zaman alacağı ancak uygulayan kişinin giderek sistemli düşünmesi ve planlı çalışması ile birlikte, zamandan ekonomi sağlanacağı bildirilmektedir (Biol 2004). Eşer ve Dereli (1997); hemşire ve öğrencilerin hemşirelik sürecinin hazırlanmasının zaman aldığı hakkındaki düşüncelerinin, öğrencilik yıllarında yaptıkları bakım planlarının, çalışma yaşamında da yapılmasının güç olacağını düşünmelerinden kaynaklanıyor olabileceğini belirtmişlerdir.

Ammenwerth ve ark.’ları (2001), araştırmalarında hemşirelik sürecinin dokümantasyonunda kâğıt temelli sistemler/ elle yazılan bakım planları kullanılmasının; yüksek belgeleme çabası, düşük kalite ve hemşirelik sürecinin kabul edilmesinde sınırlılık oluşturduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda yaptıkları çalışmalarında dikkatli hazırlanmış planlarla oluşturulan bilgisayar tabanlı dokümantasyon sistemlerini kullanıcıların yüksek oranda kabul ettiğini bildirmişlerdir. Ayrıca bu çalışma sonuçlarının, hemşirelik sürecinin anlaşılabilirliğini ve farkındalığını arttırdığını göstermişlerdir. Nitekim hemşire ve hemşire öğrenciler tarafından hemşirelik sürecinin ülkemizde ve dünyada kullanılmasındaki güçlükler diğer çalışma bulguları ile de desteklenmektedir (Ammenwerth ve ark 2001; Eşer ve Dereli 1997).

Hemşirelikte lisans eğitiminin son aşamasında olan öğrencilerin; hemşirelik sürecinin “hemşirelik bakımında evrenselliği sağladığına (%77.1)”, “gerekliliğine (%65.1)” ve “hemşirelik hizmetlerinin her alanında kullanabileceklerine (%62.4)” inanmaları bu görüşleri mesleki yaşamlarına yansıtabilmeleri adına olumlu bulunmuştur. Bu bulgu yapılan diğer çalışma bulguları ile benzerlik göstermiştir (Karagözoğlu ve ark 2007).

Öğrencilerin, özellikle klinik uygulama eğitimleri sırasında hemşirelik süreci uygulama yeteneği kazanmaları büyük önem taşımaktadır (Muszalik ve Kedziora-Kornatowska 2005). Eğitimde, hemşirelik süreciyle çalışmayı öğrenmeden ve süreçle çalışmanın önemini kavrayamadan mezun olan öğrenciler, mezun olduklarında da hemşirelik sürecini kullanmamakta ve kullanmak için de direnç göstermektedirler (Güner ve Terakye 2000). Erdemir, Altun ve Geckil’in (2003) yaptığı çalışmada hemşire öğrencilerin çoğunluğunun gelecekteki uygulamalarında hemşirelik tanımlarını kullanmaya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları görülmüş ve öğrencilerin % 80’ ninin mezun olduktan sonra hemşirelik tanımlarını formüle etmeyi klinik hemşirele-

rine öğretmekten memnun olacaklarını ifade ettiği belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Mezun olma aşamasındaki öğrencilerin hasta bakımının hemşirelik süreci doğrultusunda sunulmasına inanmaları ve uygulamak için istekli olmaları bu bilimsel sorun çözümlene yönteminin klinik alanda kullanılmasının yaygınlaşması açısından olumlu bulunmuştur.

Bu doğrultuda önerilerimiz; hemşirelik süreci dersinin eğitim süresinin ve hemşirelik süreci örnek vaka uygulamalarının artırılması, klinik alanlarda hemşirelik bakım planlarının kullanılmasını yaygınlaştırmak adına kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılması olarak sıralanabilir.

KAYNAKLAR

Acaroğlu, R., Şendir, M., Kaya, H. (2008). Hemşirelik Süreci. Babadağ, K., Aştı, T. A. (Eds.). Hemşirelik Esasları Uygulamaları Rehberi. İstanbul Medikal Yayıncılık, İstanbul, 8-20.

Axelson, L., Björvell, C., Mattiasson, A-C. (2006). Swedish registered nurse's incentives to use nursing diagnosis in clinical practice. *Journal of Clinical Nursing*, 15: 936-945.

Ammenwerth, E. ve ark (2001). Nursing process documentation systems in clinical routine-prerequisites and experiences. *International Journal of Medical Informatics*, 64: 187-200.

Bayram, M. ve ark (2007). Burdur Sağlık Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin hemşirelik sürecini uygularken karşılaştıkları sorunlar. 4.Uluslararası- 11.Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara, 177.

Biol, L. (2004). Hemşirelik Süreci-Hemşirelik Bakımında Sistemik Yaklaşım. 6.Baskı, Etki Matb., İzmir.

Çiftçi, F., Teber, T., Karancı, İ., Tuğrul, E., Demirkıran, F. (2006). Öğrencilerin hemşirelik sürecine ilişkin tutumları ve yaşadıkları sorunlar. 5. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi Kongre Kitabı, Şanlıurfa.

Erdemir, F., Altun, E., Geckil, E. (2003). Nursing students. self-assessments and opinions about using nursing diagnosis in clinical practice, *International Journal of Nursing Terminologies and Classifications*, 14(4), October-December.

Eşer, İ., Dereli, N. (1997). Öğrenci ve mezun hemşirelerin hemşirelik sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı) Bildiri Kitabı, Çevik Matb., İstanbul, 199-203.

Fonteyn, M. E., Cooper, L. F. (1994). The written nursing process: Is it still useful to nursing education?. *Journal of Advanced Nursing*, 19(2): 315-319.

Güner, P., Terakye, G. (2000). Hemşirelik Yüksekokulları son sınıf öğrencilerinin hemşirelik tanımlarını belirleyebilme düzeyleri. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 4(1): 9-15.

Karagözoğlu, Ş., Aytas, Ö., Tosgun, S. (2007). Öğrencilerin hemşirelik süreci hakkındaki görüş ve düşünceleri. 4.Uluslararası- 11.Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara, 60.

Kim, J. Y., Park, H. (2005). Analysis of nursing records of cardiac-surgery patients based on the nursing process and focusing on nursing outcomes. *International Journal of Medical Informatics*, 74: 952-959.

Lee, M. B., Brysiewicz, P. (2008). Enhancing problem solving and nursing diagnosis in year III Bachelor of nursing students. *Nurse Education Today*, doi: 10.1016/j.nedt.2008.10.2008.(article in press).

Martin, P. A. ve ark (1994). Nurse's attitudes toward nursing process as measured by the Dayton Attitude Scale. *J Contin. Education Nursing*, 25(1): 35-40.

Michalopoulos, A., Michalopoulos, H. (2006). Management's possible benefit from teamwork and the nursing process. *Nurse Leader*, doi:10.1016/j.mnl.2006.04.010.

Muszalik, K., Kedziora-Kornatowska, K. (2005). Process of nursing as an active form nurse's work with patient in therapeutic team – project of evidencing the process of looking after a sick person for students of nursing Faculty of Health Sciences, UMK Collegium Medicum in Bydgoszcz. *Roczniki Akademii Medycznej Białymstoku*, 50 (1): 181-184.

Taylor, C., Lillis, C., Lemone, P. (2001). *Fundamentals of Nursing, The Art Science of Nursing Care*. 4th Edition, Lippincott Williams & Wilkins, Philadelphia .

Wang, J. J., Kao Lo, C. H., Ku, Y. L. (2004) Problem solving strategies integrated into nursing process to promote clinical problem solving abilities of RN-BSN students. *Nursing Education Today*, 24: 589-595.